

ÇUKUROVA ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

ISSN: 2458-7559

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.18560/cukurova.33>

CİLT 2, SAYI 1, YAZ 2016

s. 31-38

TÜRKİYE'DEKİ KENTLEŞME SÜRECİNDE YENİ BİR DURUM: SURIYELİ KENTLİLER¹

Veysel EREN²

Abdullah AYDIN³

Özet

Kentler, bölgeler, ülkeler arasındaki bireysel ya da kitlesel hareketler olarak tanımlanan göç insanoğlunun var olmasından günümüze kadar artarak süregelmektedir. Göç olgusu ve nedenleri tarihsel süreç içerisinde siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlere bağlı olarak farklılık arz etmiştir.

Suriye'de başlayan karışıklıklar neticesinde civar ülkelere ciddi bir göç hareketi başlamıştır. Bu göçe en çok maruz kalan ülke Türkiye olmuştur. İlk geldikleri dönemde yerleşme amacı gütmeyen Suriyeli mülteciler, barınma, iye, sosyal, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarına geçici çözümler bulmuşlar; fakat gün geçtikçe bu geçici çözümlerden vazgeçerek kesin yerleşme eğilimi göstermeye başlamışlardır. Günümüzde artık Suriye'den gelen mültecilerin kısa vadede dönemeyecekleri kanaati hem Suriyeli mültecilerde hem de vatandaşlarımızda artmıştır.

Kent nüfusundaki olağanüstü artış, kentin yerel hizmet ihtiyacını da olağanüstü artırmaktadır. Bunun dışında nüfus yoğunluğundaki demografik farklılıklar ve hızlı artış, sosyal, siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel çeşitlenmeyi, farklılaşmayı artırmakta ve dolaylı olarak toplumsal ilişkileri dönüştürmektedir. Bu çalışma Hatay, Gaziantep ve Kilis gibi Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yerleştiği kent merkezlerinde meydana getirdiği sosyal, siyasal, ekonomik ve toplumsal değişimleri ve bunun yerel yönetimlerin hizmet sunumuna etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Konunun farklı bakış açılarıyla değerlendirilebilmesi için mültecilerle ilgili devlet kurumları, sivil toplum kuruluşları ve halkın görüşlerine yer verilmektedir. Buralardan elde edilen bilgiler bilimsel olarak değerlendirilerek çalışmaya aktarılmaktadır. Özetle çalışma yeni ortaya çıkan Suriyeli kentliler olgusunun bölge illerindeki yerel hizmetlere ve sosyo-ekonomik yaşama etkilerine odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Kentlilik, Mülteci Sorunu, Suriye

A NEW CASE IN TURKEY IN THE URBANIZATION PROCESS: SYRIAN CITIZENS

Abstract

¹ Bu çalışma "I. Uluslararası Gerçek Ve Umut Arasında Suriyeli Mülteciler Sempozyumu'nda sunulan" Türkiye'de Kentleşme Sürecinde Yeni Bir Olgu: Suriyeli Kentliler isimli bildiriden üretilmiştir.

² Prof. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, e-posta: veyseleren@hotmail.com

³ Araş. Gör., Mustafa Kemal Üniversitesi, e-posta: abduhaydin01@hotmail.com

Between Cities, regions, countries, as individual or mass movements remains wide reaching today defined by the presence of human migration. Migration and its causes differ depending on the in the historical process of political, economic, social and cultural changes form. So human communities in ancient times forced to migrate due drought, infertile soil, harsh climate conditions and tribal disputes immigration today while largely economic in people and states are formed as a result of political and especially military relations. After 2011 period, the result of confusion began in Syria a serious migration around the country began to move. Turkey has been the country most exposed to the rest of this migration. The first settlement purposes at the time they come nonprofit Syrian refugees, housing, subsistence, social, have found temporary solutions to the economic and cultural needs; but every day they begin to show a definite tendency to abandon the settlement of this workaround. Today, the conviction can not return to Syrian refugees and refugees from Syria has increased in the short term as well as our citizens. The phenomenal growth in the urban population is increasing the need for the city's local service is also exceptional. The rapid increase in population density and demographic differences Besides, social, political, economic, social, cultural diversification, increase differentiation and indirectly transform social relations. In this study, Hatay, Gaziantep and Kilis Syrian immigrant as a generic caused in densely settled urban centers where political, economic and social change and aims to demonstrate the effect that the service delivery of local governments. Government agencies concerned with refugees from different perspectives in order to assess the issues, civil society organizations and the public's views are given. The information obtained here is transferred to the study evaluated scientifically. In summary emerging Syrian citizens work focuses on local services and the impact of socio-economic life of the province of cases.

Keywords: Urbanization, Citizenship, Refugee Problem, Syria

GİRİŞ

Sanayileşmeye bağlı olarak, Tanzimat sonrası dönem ile başlayan ve cumhuriyetin ilanı ve özellikle demokrat parti iktidarı ile hız kazanan kentleşme günümüz Türkiye'sini artık kentli bir toplum haline getirmiştir. Günümüzde Türkiye'deki insanların %75 civarındaki kısmı kentlerde yaşamaktadır (urbanknowledge, 2016). Artık Ankara, İzmir ve İstanbul gibi şehirler sadece Türkiye için değil dünyanın birçok ülkesi için bir cazibe merkezine dönüşmüş durumdadır. Diğer yandan ise özellikle Orta Doğu'da yaşanan karışıklıklar nedeniyle Türkiye, yaşanan kargaşalardan kaçan insanlar için bir geçiş ve hedef nokta haline getirmiştir. Bilhassa tarihsel bağlarımızın güçlü olduğu ve en uzun sınır komşumuz olan Suriye'den gelen mülteciler, Türk kentleşme tarihine yeni bir açılım getirmişlerdir. Çalışmamızda, kentleşme kentlilik kavramı ele alındıktan sonra Türkiye'de kentleşmenin tarihi ele alınarak Suriye iç savaşı neticesinde oluşan göç hareketleri ve Türkiye'ye etkisi ele alınacak ve ülkemiz kentleşmesine etkiler incelenmeye çalışılacaktır.

I. Kentleşme ve Kentlilik

Kent kavramı ile ilgili yapılan tanımlamalar ve açıklamalarda diğer birçok kavramda olduğu gibi bir bütünlük bulunmamaktadır. Bu bağlamda kent kavramını analiz etmek için birbirinden farklı ölçütler ve kriterler ortaya konulmaktadır. Bu ölçüt ve kriterleri sınıflandıracak olursak karşımıza yönetsel sınır, nüfus, ekonomik ve sosyolojik olarak sıralanabilir (Niray, 2002: 3). Fakat bu tasnifi merkez olarak yapacağımız farklı tanımlamalar başka bir çalışmanın konusudur. Bu yüzden sınıflandırmanın ayrıntısına yer verilmemektedir.

Kent kavramı en basit anlatımı ile nüfusunun çoğunluğunun ticaret, sanayi ya da yönetimle ilgili işlerle uğraştığı; tarımsal etkinliklerin olmadığı yerleşim alanı, şehir ya da site olarak tanımlanabilir (TDK, 2016). Kent, kasaba veya köye oranla daha büyük coğrafi alana yayılmış ve nispeten kalıcı nüfusun yaşadığı ve son derece organize merkezleri ifade etmektedir (Britannica, 2016).

Kentleşme kavramına bakılacak olursa bir yerleşim alanında, nüfusun aşırı artışı ve bu nedenle yeni etkenlerin oluşması neticesinde meydana gelen durumu ifade etmektedir. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerin sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda yaşadıkları değişimin en açık göstergelerinden birisi kentleşmedir. Diğer bir anlatım ile kırsal yapıda yaşanan hızlı nüfus artışı ve toprağın parçalanması, kentin de çekiciliği ile birleşerek hızlı bir kentleşme sürecini meydana çıkartmaktadır (Yıldırım, 2004: 11). Kentleşme, kent dışı yaşamın belli nedenlerle cazibesini kaybetmesi neticesinde nüfusun kentlerde toplanması ve kentsel alanların genişleme sürecini anlatmaktadır.

Kentlilik ise sadece kentte yaşamayı ifade ediyor gibi gözükse de kente olan bağımlılığı o kentin kültürüne olan mesafeyi de içinde barındırmaktadır. En yalın anlatım ile kentlilik “kente has yaşam biçimini benimsemiş ve kente ait mekân, insan ve diğer canlı bağlantısını içselleştirmiş davranış biçimidir. Kent içerisinde farklı kültürler ve yaşam biçimleri bulunması gayet normaldir. Bu farklı kültürlerden etkilenen ve bunları etkileyen ortak bir kent kültürü bulunmaktadır (Çobanoğlu ve Gazi, 2008: 18-19). Kentli birey, gelenek ve görenekleri farklı insanlarla bir arada yaşayan, değişik kültürlerden gelse dahi bireysel hak ve sorumluluklarının bilincine varmış, yaşadıkları kente özgün görgü ve nezaket kuralları çerçevesinde bir arada yaşamayı başarmış kişidir. Kentte yaşayan insanlar, kentin özelliklerine özgü toplumsal yapısını, kentteki topluluklar arasındaki ilişkileri etkiler; kentte yaşanan sorunları öğrenmesine, kenti tanıyıp benimsemesine ve sahip çıkmasına, çevresel ve tarihi-kültürel değerleri koruması ve geliştirmesine dolaylı ya da dolaysız katkı sağlar.

II. Türkiye’de Kentleşme Tarihi

Günümüz dünyasında ülkeler gelişmişlik düzeyine göre üç guruba ayrılmaktadırlar. Bunlar gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler ve geri kalmış ülkelerdir. Gelişmekte olan ülke kategorisine giren Türkiye Batı’nın yani gelişmiş ülkelerin kentleşme tarihinden çok farklı bir süreç yaşamaktadır. Bunun temelinde ülkemizin sanayi devriminin etkilerini çok geç yaşaması ve bu nedenle kentleşme olgusu ile çok geç tanışması yatmaktadır (Niray, 2002: 9).

Sanayileşme ile birlikte dünya gündemine güçlü biçimde oturan kentleşme, özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra Türkiye’yi de ciddi manada etkisi altına almıştır (Yıldırım, 2004: 10-14). Fakat ifade edilmelidir ki, salt olarak sanayileşmeye dayanmayan kentleşme, köyden kente göç eden kitlelerin kente has kurumlarda çalışmamasına ve sanayi dışı sektörlerin büyümesine ve hatta kendine has sektörlerin oluşmasına neden olmuştur. Bu sektör üretici olmayan bir takım serbest iş alanlarını (işportacılık, hamallık, ayakkabı boyacılığı, piyango satıcılığı, kapıcılık, temizlikçilik, yazıhane ve büro işleri gibi) kapsamaktadır (Sezal, 1992: 76-78) Türkiye’deki kentleşme hareketini diğer ülkelerden ayıran en temel nokta da budur.

Özellikle üzerinde durduğumuz yıllar olan 1950’lerden itibaren kaynağını kırsal alanın itici faktörlerinden ve kentlerin çekim özelliklerinden alan kentleşme süreci ile kentsel nüfus da ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Bu bağlamda resmî verilere göre 1950’de kent nüfusunun ülke nüfusu içindeki payı % 25’ler civarı düşük bir oranda iken, bu oran 1960’ta % 31,9’a, 1980’de ise % 43,9’a ulaşmıştır (Işık, 2005: 59-62). Kentsel nüfus miktarında büyük ölçüde kırdan kente göçlerin neden olduğu artış, bu tarihten sonra da aynı ivme ile devam etmiştir. Nihayetinde, kentsel nüfus ilk defa 1985 yılında kırsal nüfusu geçerek % 53’e çıkmıştır. Günümüze baktığımızda ise bu oranın % 75’leri geçtiğini görmekteyiz (urbanknowledge, 2016).

Görüldüğü üzere Türkiye’de kentleşme olgusunun zamanı ve zemini Avrupa’dakinden farklılık göstermektedir. Sanayileşmesini Avrupa’yla birlikte gerçekleştirmediği için Türkiye’de kentleşme de geç dönemlerde ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu kentleşme sanayi tesislerinin etrafında ve buralarda çalışmanın getirdiği zorunlu yerleşimlerin aksine, kırsal alanın itici – kentlerin çekici gücüne dayanmaktadır.

III. Türkiye’de Dış Göç Hareketleri

Bu tarihsel süreç incelendiğinde Türkiye’nin kentleşme tarihi köyden kente göç olarak gözlemlenmektedir. Fakat olay göç bağlamında değerlendirildiğinde, Türkiye’nin göç geleneği bu iç göç durumu dışında ana vatana geliş şeklinde gerçekleşmiştir. Daha geniş bir anlatımla Osmanlının gerilemesi ile başlayan dönemde, kaybettiği topraklardaki Müslüman toplumların Anadolu’nun çeşitli yerlerine yerleştirilmesi söz konusu olmuştur. Hatta bu gelenek sayesinde mübadele sırasında oluşabilecek toplumsal sorunlar minimize edilmiştir. Çöküş döneminde 1922’ye kadarki 60 yıllık süreçte 4 milyon civarı Müslüman -Kırım Tatarı ve Çerkezlerin çoğunluğunu teşkil ettiği gruplar- Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Yine aynı dönemde Osmanlının Balkanlar’daki toprak kayıpları ile 1,5 milyona yakın Müslüman ekseriyeti Türk olan gruplar Türkiye’ye göç etmiştir. Bu göç hareketleri Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. 1945-1980 arası Bulgaristan’dan gelen milyonu bulan, 1980-1990 döneminde Afganistan’dan yüz binleri bulan sayıda insan göç etmiştir (Sirkeci, 1999: 262-264).

Son dönemde ise yeni bir göç hareketi başlamış ve Suriye’de yaşanan iç karışıklık neticesinde 2011 yılından bu yana peyderpey gelen insanların sayısı resmî rakamlara göre yaklaşık 3 milyona ulaşmıştır. Ulus devletlerin tekâmül sürecindeki mübadeleye dayalı göçler bir yana bırakılırsa, bu rakamlar son yüz yılda ülkemizin en yüksek düzeyde maruz kaldığı göç olarak değerlendirilebilir. Yine bu göç dalgasında gelenlerin büyük bir kısmı Türk değil, Arap unsurlardan oluşmaktadır. Bu durum Türkiye’deki kentleri, sosyal, kültürel ve ekonomik yönleriyle etkileyeceği gibi, kentlerin altyapı, asayiş ve çok boyutlu entegrasyon sorunlarını da ortaya çıkaracaktır.

IV. Suriye İç Savaşı ve Göç Hareketleri

2010 yılının son günlerinde Tunus’ta ilk kıvılcımları ortaya çıkan “Arap Baharı veya Arap Uyanışı” olarak isimlendirilen olayların temelinde ekonomi ve özgürlükler bağlamında mücadeleler bütününün olduğunu görmekteyiz. Orta Doğu ve nerdeyse tüm Arap dünyasında başlayan demokratikleşme yönündeki halk talepleri hızla yayılarak Orta Doğu’da domino etkisi yaratmıştır. Mısır, Tunus ve Libya gibi ülkelerde uzun süreler iktidarı ellerinde bulunduran totaliter rejimlere son veren halkın temelde günümüz için tam olarak amaçlarına ulaşmış olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Mısır’da eskisini aratmayacak bir şekilde ortaya çıkan askerî rejim örneğinin yanında diğer ülkelerde de hâlâ nihayetlenmemiş karışıklıklar bulunmaktadır. Orta Doğu için sürekli, gündeme getirilen demokratikleşme pratiklerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ciddi manada belirsizlik arz etmektedir. Ortadoğu her zamanki gibi gündemdeki ön sıralardaki yerini almış fakat bu kez patlamalar ve çatışmalarla değil, Arap halklarının uyanışıyla kendinden söz ettirmiştir (usak 2012). Bu durum tüm dünyanın dikkatini daha da fazla bu bölgeye yöneltmiştir. Bilindiği üzere Ortadoğu demokratik kültürün tam olarak gelişmediği bir bölgedir. Bunun yanında demokratik öğrenmenin gerçekleşmediğini söylemek de mümkün değildir. Özellikle medya araçlarının gelişmesi ülkeler arası etkileşimlerin artması insanları demokrasinin ne olduğunu daha iyi anlamaya itmiştir. Diğer yandan ise bölgenin içinde bulunduğu sosyal, iktisadi, siyasi şartlar da özgürlüklerin önünde önemli engeller olarak değerlendirilebilir. Geri kalmışlık psikolojisi ve güvenlik algılaması Orta Doğu’da otoriter yönetimlere yol açmaktadır. Ancak Yemen ve Suriye gibi içlerinden bir kısmı diğerlerine göre daha fazla içine kapanmış, dünya ile bağlantıları daha sınırlı tutmuştur. Bu tarz yönetimlerin ayakta durmasını sağlayan en önemli hususun ise Orta Doğu’nun geneli için temel belirleyici unsur olan askerî yapılar olduğu söylenebilir. Bu askerî yapılar, ülkede daha fazla demokrasi ve özgürlüklerin karşısındadır. Yani ifade edilmelidir yaşanan süreçler göstermiştir ki demokrasinin kültür olarak yerleşmesi ve askerî vesayetlerin ortadan kalkması daha çok zaman alacaktır (Tan vd., 2012: 70-78).

Ayağa kalkış dalgasının tüm coğrafyayı kaplaması sıranın er veya geç Suriye'ye geleceğinin net bir göstergesiydi Suriye'de ilk eylemler 2011 Mart ayının ortalarında Deraa şehrinde ortaya çıkmıştır. Gösterilerin başlangıcı duvarlara yazı yazan gençlerin tutuklanmasıyla patlak vermiştir. 18 Mart 2011 Cuma günü yapılan gösterilerde güvenlik güçlerinin 4 eylemciyi öldürmesinin akabinde eylemler geniş bir boyuta yükselmiş ve insanlar sokaklara dökülmüştür. Cenazeler kaldırılırken bir gencin daha öldürülmesi süreci hızlandırmış artık önü alınamayacak bir savaşın ilk kıvılcımı olmuştur. Bu aşamada Beşar Esad'ın vali ile emniyet müdürünü görevden alması ve yardımcısı Faruk El Şara başkanlığında bir heyet göndermesi olayları yatıştırmaya yetmemiş, aksine olaylar daha da büyümüştür. Bu olayları tetikleyen en önemli hususun Arap coğrafyasında yaşanan isyanların halklarının artık özgür, demokratik ve insanca bir yaşam talebini güncelleştirmesi ekonomik, sosyal, siyasal politikalara karşı birikmiş öfkenin olduğu belirtilebilir (ozgurmedya, 2012).

2011 Mart ayından itibaren gün be gün artan olaylar ciddi bir otorite boşluğuna neden olmuştur. Bu boşluk neticesinde Suriye dünyanın her yerinden terör örgütlerinin yaşam ve operasyon yerine dönüşmüştür. Nitekim özellikle El Kaide'den ayrılan bir grubun kurduğu ve kısa sürede Irak ve Suriye topraklarında ciddi hâkimiyet kazanan İŞİD (Irak-Şam İslam Devleti) tarihte eş görülmemiş vahşetlerin odak noktası olmuştur.

Bu savaş neticesinde 2016 yılı başı itibari ile SCPR (Suriye Politik Araştırmalar Merkezi), Suriye'deki iç savaşı nedeniyle dolaylı ya da dolaysız olarak hayatını kaybeden toplam insan sayısını 470.000 olarak açıklamıştır. Diğer bir anlatım ile Suriye nüfusunun % 11.5'i ölmüş veya yaralanmıştır. Bunun yanında % 45'lik bir kısmı ise göç etmek zorunda kalmıştır (Theguardian, 2016). Bu göç yükünün çoğunluğunu ise hem bir sığınma kapısı olan hem de bir geçiş noktası olan Türkiye üstlenmektedir. Bu çerçevede 2011 Mart ayı itibari ile Suriye'den Türkiye'ye, doğrudan Avrupa'ya gidenlerin dışında, ayda 80 bin mültecinin geçmiş olduğu ifade edilmektedir. Bu noktada devlet tehlikeli grupların geçişini engellemek için 2015 yılı Mart ayı ile birlikte, sınırın büyük bölümünün kapatılması nedeniyle, Suriyeliler için Türkiye sınırını geçmesi eskisi kadar kolay olmamaktadır. Resmî verilere göre kamplarda yaşayan Suriyeli sayısının az bir artışla 2015'te 230 binden 270 bine çıktığı gözlenmektedir (bbc.com, 2016). Bunun yanında resmi veriler tüm Türkiye'deki Suriyeli misafir sayısını 2 milyon 400 bin civarı olarak göstermektedir. Tabii ki kayıtlı olmayanlarla beraber bu sayının en az 3 milyona yakın olduğu tahmin edilmektedir (aljazeera, 2016).

V. Suriye Göç Hareketlerinin Türkiye Kentleşmesine Etkisi

Gelenek olarak göç alma yani göç edenlere kucak açma konusunda deneyimini ifade ettiğimiz Türkiye'nin Suriyeli mültecileri ağırlama konusunda çok başarılı olduğunu söylemek gerekiyor. Fakat diğer göç hareketlerinden farklı bir süreç olan Suriyeli göçü Türkiye'nin alışık olmadığı bazı durumları beraberinde getirmiştir.

Örnek olarak mübadele sırasında ülkeye gelen kişiler giden insanların yerlerine yerleştirilmiştir. Konya ve Eskişehir'e yerleştirilen Tatarlar genel olarak köylere yerleştirilmiştir. Aynı şekilde Afganistan'dan gelen insanlar Hatay ve Van gibi yerlerin köylerine yerleştirilmişlerdir. Devletin uyguladığı bu politikalarda bir düzen olması yaşanan sosyal kayıpları minimize etmiştir. Fakat savaştan can havli ile kaçan Suriyeli misafirler ani bir şekilde göç ettikleri için belli iller hariç genel olarak kent merkezlerine gelmişlerdir. Bunun temelinde hayatlarını devam ettirebilmek için iş imkânlarının çok olduğu yerlere gitme mecburiyeti yatmaktadır. Bunun istisnaları tarım sektörüne ucuz işçi olarak girmeleri veya sınır illerindeki halkın akrabalarını köylerine almalarıdır.

Diğer yandan sınır illerinde yaşamayı tercih eden Suriyeliler için birçok neden bulunmaktadır. Bunlardan biri sınır illerimizde Arap kökenli vatandaşlarımızın yaşaması ve dil bilmemenin zorluğunun bu bölgelerde diğer şehirler gibi yaşanmamasıdır. Bu kentlerde iş imkânları diğer

iller kadar olmasa da Suriyeliler anlaşabildiği insanların yanında az para ile çalışmayı tercih etmektedirler. Ayrıca Türkiye'deki yanlış algının aksine savaşın her yeri her an sarmaması nedeni ile insanların evlerine ya da oradaki mallarına sahip çıkmak hatta bazı devlet işlerini halletmek için gününbirlik sınırın öbür tarafına gidip gelmeleri de sınır illerinin yoğun biçimde tercih edilmesinin nedenleri arasında sayılabilir.

Suriyeli mültecileri, cumhuriyet tarihi boyunca gerçekleşen diğer dış göçlerden ayıran özellikler arasında; sayısal yoğunluk, öngörülemeyen ani gelişler, kampların yetersizliği, bir kısım göçmenlerin kamplarda kalmak istememesi ve giderek oran azalsa da büyük çoğunluğun tekrar kendi ülkesine dönme düşüncesine sahip olması şeklinde sıralayabiliriz. Belirtilen bu sebepler neticesinde Türkiye'nin sosyal, siyasal ve ekonomik hayatına ciddi etkileri olan Suriyeli misafirler konumuz olan kentleşme tarihine de yeni bir olgu kazandırmıştır. "Suriyeli kentliler" olarak ifade ettiğimiz bu olgu 2011 sonrası oluşan ve hâlihazırda yaşanan bir durumu anlatmaktadır.

Suriyeli kentliler olgusunu açmak gerekirse Türkiye'nin kentleşme sürecinde yaşanan köyden kente göç dönemi neticesinde köylü kentlilerin oluşturduğu varoşların benzeri bir durum Suriyeli kentliler içinde geçerlidir. Yeni geldikleri yerlerde kendilerini rahat hissedecek alanları oluşturmak her göç eden grubun yaptığı veya yapmaya çalıştığı bir şeydir. Dolayısıyla Suriyeliler toplandıkları kentsel bölgelerde kendi mekânlarını oluşturmaya başlamıştır. Kendi marketleri, kendi restoranlarını, kendi kuaför salonlarını, kendi bakkallarını, kendi pazarlarını, kendi okullarını, kendi hastanelerini ve sosyalleşme alanlarını oluşturarak kent içinde yeni bir öbek oluşturmuşlardır.. Dünyada bu tarz alanları genellikle büyük şehirlerdeki Çinli ve İtalyan göçmenlerin oluşturduğu "Chinatown" ve "Little Italy" gibi örneklerle görmekteyiz. Bu örnekleri kentleşme tarihi çok eski olmayan ülkemizde görmekteyiz. Hatta dünyada bir Çinli mahallesinin olmadığı megapolün İstanbul olması da bunu besleyen bir durumdur. Henüz daha çok ilkel birer örnek olarak oluşan Suriyeli göçmen kentsel öbekleri ilerleyen yıllarda Suriye'deki istikrarsızlığa bağlı olarak büyüyerek Suriyeli mahallelerine dönüşme durumu da vardır.

Suriyelilerin savaşın biteceğine yönelik iyimser beklentisi bu öbeklerin çok gelişmemesinde önemli bir etkidir. Ucuz konut ve iş yerlerinin olduğu yerlerde kendi sosyal alanlarını oluşturma daha kolaydır. Ekonomik durumu iyi olmayan Suriyelilerin ucuz konut bulmak için yerleştikleri kenar mahalle ve varoşlar artık çocuklu ve geniş ailelerin daha çok yaşadığı bir yere dönüşmesi neticesinde asayiş olaylarında düşme olması da çok muhtemel bir durumdur.

Suriyelilerin yaşadığı kentlere yaptığı etkileri konusunda istisnasını oluşturan iki kent bulunmaktadır. Bunların biri Kilis bir diğeri ise Reyhanlı'dır. Kilis ve Reyhanlı'nın sınıra çok yakın bir yerde konumlanması orta sınıf Suriyelilerin bu bölgelere yerleşmesine neden olmuştur. Hem Arapça konuşulan yerler olması hem de kültürel olarak yakınlık bu bölgeleri Suriyeliler için cazibe merkezine çevirmiştir. Hatta iki kentteki Suriyeli sayısı yerel halkın çok üstüne çıkmıştır. Yeni yapılan konutların ekseriyetinin Suriyelilere kiralanması bir yana son iki yıldır konut satışlarının büyük bölümü de mültecilere yapılmaktadır. Dükkanları devir alan Suriyeliler, bir Suriyelinin temel ihtiyaçlarının tamamını sağlayacak olanak sunmaktadır.

Bu iki kent ile ilgili bu gelecek projeksiyonu yapılacak olursa ileriki dönemlerde bu demografik durumda değişiklik olmaz ise Türkiye vatandaşlığı hak edecek Suriyeliler yerel ve genel düzeyde siyasetin önemli bir aktörüne dönüşeceklerdir. Yani Suriyeliler direkt olarak yönetimi ele alması durumu uzak bir ihtimal gibi gözükse de yerel meclislerde temsil edileceklerdir. Tabii ki klientalis yaklaşımlar Suriyelileri ister istemez siyasetin bir parçası haline getirecektir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Günümüzde artık Suriyeliler ülkemizin bir gerçeğine dönüşmüş durumdadır. İnsanlar kendilerine temas etsin veya etmesin Suriyelilerle ilgili bir kaniya sahiplerdir. Bu misafirlerin

yaşadıkları yerler ise giderek ayırt edilmeye başlanmıştır. Henüz “Suriyeli Mahallesi” denecek boyuta gelmese de Suriyeli kentliler kentte kendi alanlarını kazandırmışlardır. Hatta Suriyelilere has kentsel mekânlara yerel halkta gitmeye başlamış ve bu durumu içselleştirmişlerdir. Kısa zamanda bitmesi mümkün gözükmeyen Suriye savaşının Suriyeli kentlilerin görünürlüğünü günbegün arttıracığı aşikârdır. En kısa zamanda bitse dahi ülkenin yeniden inşasının uzun yıllar sürecek olması bu insanların daha yıllarca burada yaşayacaklarını ve bir kısmının hiçbir zaman gitmeyeceğini görmek gerekmektedir. Bu durum şu an için yerel halk için içselleşme sürecinin giderek artacağını göstermektedir.

Suriyeli mültecilerin kentlerde öbekler oluşturmasının bir takım sonuçları ve gelecekte ortaya çıkacak muhtemel yansımaları kaçınılmaz görünmektedir. Kentlerdeki mülteci öbekleri, mültecilerin kendi sosyal, ekonomik, kültürel ilişkilerini geliştirmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu durum bir yönüyle bu grupların kendi aralarında otokontrol sağlamalarını kolaylaştırırken, diğer yönüyle kent içinde, kentin genel ve geleneksel sosyal, ekonomik, kültürel kodlarından farklılaşmış bir kültürel kodun konumlanmasını da beraberinde getirmektedir. Birbiriyle etkileşimin sınırlı olduğu bu farklı kültürel yapılar gelecekte ister istemez bir takım uyumsuzluklara da gebe gibidir.

Sınır kentlerinin Suriye savaşına bağlı yoğun göç almasının bir neticesi olarak, başta alt yapı eksiklikleri olmak üzere; eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal mekânların yetersizliği gibi birçok alanda yerel yönetimlerin hizmet yükünü artırmaktadır. Bu yükün hafifletilmesi için merkezi yönetimlerin özel desteğine ihtiyaç bulunmaktadır. Aksi takdirde uzun dönemde bu kentler varoş görüntüsüne bürünecek ve gerçek anlamda bir kentin özelliklerini sürdüremeyecektir.

Suriyeli mültecilerin kentlere, Türk devletine ve toplumuna entegrasyonu geleceği dönük projeksiyonumuzun temelini oluşturmalıdır. Zira mültecilerin önemli bir kısmı, Türkiye’de yapmış oldukları yatırımlar, sahip oldukları iş imkânları, özgürlükler ve güven ortamı nedeniyle, savaş sona erse bile kendi ülkesine dönmeyecektir. Bu gerçek göz önünde bulundurularak, kentlerde başta eğitim, dil, kültür olmak üzere geniş bir yelpazede Suriyeli mültecilerin entegrasyonu üzerine çalışmaların yapılması büyük önem arz etmektedir. Mültecilerin eğitim ve meslek sahibi olmaları konusunda yetersiz kalmaları, gelecekte niteliksiz bir yabancı kökenli işsiz yığını ve bu yığının neden olduğu asayiş sorunlarını beraberinde getirecektir.

Kentleşme konusunda bir başka önemli sorun da yoğun konut ihtiyacı nedeniyle, konut olarak kullanılma vasfına sahip olmayan birçok mekânın konut olarak kiralanması ve satılmasında kendini göstermektedir. Bu mekânlar ciddi sağlık sorunlarına yol açabilir. Ayrıca göç sürecinin devam etmekte olmasının da vermiş olduğu zorluk nedeniyle, mültecilerin adrese dayalı kayıtlarındaki eksiklikler, bu kesimde ortaya çıkan bir salgın hastalığın bütün bir toplumu tehdit etme potansiyeline sahip olmasına neden olur. Kentlerde karşılaşılan başka bir sağlık sorunu da gerek Türk işyerlerinde çalışan gerekse de kendi işyerlerini kuran mültecilerin hijyen kurallarına uygun çalışıp çalışmadıklarının yeterince denetlenmesidir.

Yine hızlı göç alan sınır kentlerimizde, plansız konut ve işyeri yapımı, bu kentlerin geleceğine de olumsuz etki edecek bir başıbozukluğa yol açmaktadır. İmar planları yapılmadan konutlaşan alanlar ya da imar planlarına aykırı yapılaşmalar göçle birlikte gözle görülür biçimde artmıştır.

Netice itibarıyla Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yerleştiği ve kendi öbeklerini oluşturdukları kentlerde, kentin dokusunun deforme olmaması için gerekli tedbirlerin alınması, yerel yönetimlerin mahalli hizmetleri gereği gibi sürdürebilmesi için desteklenmeleri, mültecilerin yaşadıkları yerlere entegrasyonu için eğitim, kültür, sanat ve sosyal alanlarda çalışmaların yapılması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Çobanoğlu, N ve S. Gazi (2009). Biyoetik Bir Değer Olarak Kent Kültürü Ögelerinin Sağlıklı Kentlerde Yansıması. PLANLAMA, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, Journal of the Chamber of City Planners, Ekoloji Planlama, 42(17-25). Işık, Ş. (2005). Turkey Türkiye’de Kentleşme Ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, (14), 57-71.
- İçduygu, A., ve İ. Sirkeci (1999). “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri”. 75 Yılda Köylerden Şehirlere. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 249-268
- Niray, N. (2002). Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9).
- Sezal, İ. (1992). Şehirleşme, İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Tan, M., Belli, A. ve A. Aydın. (2012). 2002 Sonrası ve Arap Baharı Kapsamında Türkiye Suriye İlişkileri ve Bölgesel Yansımaları. *II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, 1-2 Ekim 2012, Kahramanmaraş.
- Yıldırım, A. (2004), *Kentleşme Ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları:

- <http://www.aljazeera.com.tr/haber/multeci-sayisi-45-milyona-dogru>, Erişim Tarihi: 28.04.2016
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160311_times_suriyeli_sayi, Erişim Tarihi: 27.04.2016
- <http://global.britannica.com/topic/city>, Erişim Tarihi: 27.04.2016
- <http://www.theguardian.com/world/2016/feb/11/report-on-syria-conflict-finds-115-of-population-killed-or-injured>, Erişim Tarihi: 28.04.2016
- www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 27.04.2016
- http://www.urbanknowledge.org/ur/docs/Turkey_UR_Presentation_TR.pdf, Erişim Tarihi: 27.04.2016